

Autizmus a Aspergerov syndróm

POPIS

Autizmus je pojem, ktorý sa, najmä v posledných rokoch, spája s obavami mnohých rodičov. Odborníci sa zhodujú, že celosvetovo ide naozaj o zvýšený výskyt autistických prejavov v populácii. To môže byť spôsobené rôznymi faktormi, ktorým sa ešte budeme v rámci kapitoly venovať. Začnime ale popisom prejavov autizmu.

Názov autizmus sa najčastejšie v literatúre spája s menom amerického psychiatra Lea Kanner, aj keď toto pomenovanie už bolo použité aj skôr, len pri inej skupine osôb. Leo Kanner si pri svojej práci všimol podobne neprimeraného správania v skupine pozorovaných detí. Na pomenovanie skupiny týchto príznakov sa inšpiroval gréckym slovom „autos“ = sám. Toto slovo vystihuje základný spoločný prejav detí – pohrúženie do vlastného vnútorného sveta. Medzi základné prejavy detí s autizmom, ktoré sa spolu musia prejaviť do 3. roku života patria:

- problémy v sociálnom správaní (výrazné problémy v sociálnych situáciách s inými ľuďmi, najmä rovesníkmi: dieťa sa kontaktu úplne vyhýba, alebo môže byť správanie agresívne, konfliktné – [výraznejšie sa prejaví až po 3. roku, aj keď určité zvláštnosti je možné badať už skôr]; vyskytujú sa zvláštnosti v očnom kontakte: očný kontakt môže úplne chýbať – dieťa nenadväzuje očný kontakt, ale môže sa vyskytovať aj opačný extrém, kedy dieťa fixuje pohľad neprimerane dlho...)
- problémy v komunikácii (problémy s porozumením a tvorením reči, môžu sa vyskytovať zvláštnosti v komunikácii: opakovanie slov [napr.: dieťa neodpovedá na otázku, ale ju zopakuje...], tvorenie nových slov, nezmyselných slov; vývin reči je výraznejšie oneskorený, alebo dieťa začne rozprávať veľmi skoro, nástup reči nie je postupný ale „skokovitý“, dieťa môže začať veľmi skoro rozprávať v zložitých slovách...)
- obmedzené záujmy, stereotypne sa opakujúce správanie (nezvyčajné, veku neprimerané záujmy [napr.: dieťa je zaujaté točením koliesok na aute, nie autom samotným, pozerá ako sa točí práčka...], vyžadovanie zachovania zvyklostí, rituálov [napr.: trvá na rovnakej ceste, zje iba jedlo jednej farby, konzistencie...], odpor k akejkoľvek zmene, nepredvídateľným situáciám [napr.: neznesie návštevu v dome, odpor k zmene v dennom režime...]).

Hovoríme o tzv. autistickej triáde, ktorú musí každé dieťa s touto diagnózou spĺňať, prejavy sa teda musia vyskytovať súčasne. Ďalšími príznakmi vyskytujúcimi sa u osôb s autizmom môže byť napríklad: precitlivenosť na zvuk a dotyk (s častými až prehnanými reakciami aj na slabšie podnety); zvláštnosti v spojitosti s jedlom a stravovaním (často veľmi obmedzený jedálniček), poruchy spánku, záchvaty hnevu, sebapoškodzujúce a agresívne správanie, porucha motorického vývinu, nepociťovanie strachu pri reálnom ohrození a iné. Diagnostika autizmu je veľmi komplikovaný proces a prejavy sa často prekrývajú s inou poruchou, môžu súvisieť s iných ochorení, s oneskorením vo vývine. Diagnostika preto musí byť vykonávaná

skúseným kompetentným odborníkom, ktorý dokáže tieto často veľmi malé odlišnosti rozpoznať.

V bežnej reči sa môžeme stretnúť s pojmom autizmus aj Aspergerov syndróm [AS]. Nové klasifikačné systémy zaraďujú oba pojmy do jednej kategórie, pričom sa vyjadruje „miera autizmu“. Rozumové schopnosti u AS sú vždy v norme, na rozdiel od prípadov detského autizmu, kedy sa pomerne často stretávame s mentálnou retardáciou alebo v určitých oblastiach oslabenými rozumovými schopnosťami. Reč jednotlivcov s AS je vždy funkčná, čo znamená, že dieťa komunikuje, dokáže primerane povedať informáciu aj porozumieť reči ostatných. V prípade detského autizmu je komunikácia obmedzenejšia, často sa vyskytujú problémy v reči, rozprávaní aj porozumení. Záujmy jednotlivcov s autizmom sú viac manipulačné (krútenie, točenie, zoraďovanie...), sebastimulačné (kývanie, vypínanie/zapínanie svetla, poklopkávanie, vydávanie zvukov...), vykonávajú rôzne motorické prejavy (krútenie rukami...). Záujmy jednotlivcov s AS majú skôr charakter zbierania informácií.

MOŽNÉ PRÍČINY VZNIKU A PRETRVÁVANIA

Odborníci sa doteraz nezhodujú v tom, čo je príčinou vzniku autizmu. Predpokladá sa určitý vplyv dedičnosti, narušenia vývinu mozgu, ale aj vplyv vonkajšieho prostredia počas tehotenstva (napr.: nezdravé látky v potrave, vo vzduchu, chemikálie, ktoré prenikajú do zdrojov pitnej vody a pod.). V rámci doplnkovej terapie sa často využívajú aj rôzne diéty, čo môže naznačovať vplyv metabolickej poruchy. Najčastejšie sa spomína napr. vylúčenie lepku a kazeínu zo stravy, čo však zatiaľ podľa výskumov neprináša jednoznačné priaznivé účinky na správanie detí s autizmom. Z doplnkov výživy sa spomína koenzým Q10, alebo rôzne kombinácie karnozínu, melatonínu, karnitínu, vitamínu C, B6, magnézia a pod. Neustále sa testujú nové prípravky, pričom každý zaberá na konkrétne dieťa inak s rôznymi účinkami. Na tomto mieste je tiež potrebné zdôrazniť, že dieťa sa s autizmom rodí, to znamená, že ho nezískava počas života a nemôže byť spôsobený výchovou alebo vplyvmi prostredia po narodení. Rovnako to znamená, že dieťa z autizmu „nevyrastie“. Príznaky sú prítomné počas celého života, ale vplyvom vhodne nastavenej a včasnej terapie sa môžu postupne zmierniť.

VÝCHOVNÉ CHYBY

Rodičia detí s autizmom sa často stretávajú s nepochopením od okolia. Dieťa sa môže rodine, blízkym aj neznámym okoloidúcim javiť ako rozmazané, nevychované, bez zadaných hraníc. Výchova však nie je u autistických detí ničím jednoduchým. Rodičia v mnohých prípadoch rezignujú, pripisujú zlyhanie sebe. Ak sa aj jedná o rodičov, ktorí sú citliví k potrebám svojho dieťaťa a akosi intuitívne prídu na to, akým spôsobom nastaviť fungovanie v rodine, problémy sa najčastejšie vyskytnú po nástupe dieťaťa do materskej školy. Tam je dieťa zrazu konfrontované s mnohými neznámymi situáciami. Predpokladom zvládnutia pobytu v bežnom type materskej školy je prispôbenie sa režimu škôlky. Dieťa musí poslúchať príkazy novej autority, hrať sa s neznámymi, často pre dieťa nezaujímavými hračkami, byť v kontakte s ďalšími deťmi, hrať sa spoločne, fungovať v skupine, jesť odlišné jedlá v inom prostredí, spať vtedy, keď sa povie atď. Väčšina detí si postupne na režim škôlky zvykne a dokážu fungovať bez väčších problémov. To isté je však pre dieťa s autizmom veľmi náročné a na takéto fungovanie si v mnohých prípadoch vôbec

nezvykne. Ak je dieťa do takéhoto prispôsobenia nútené nasilu bez adekvátnych opatrení, môže dôjsť k zvýrazneniu agresívnych prejavov voči okoliu aj voči sebe, alebo sa dieťa natoľko stiahne do seba, že nadviazanie akéhokoľvek kontaktu je takmer nemožné. Ku kontaktovaniu odborníkov dochádza najčastejšie v tomto bode.

NÁPRAVA A RIEŠENIA

Na tomto mieste je dôležité zdôrazniť, že tak ako je problematické určiť príčinu vzniku autizmu, neexistuje liečba, ktorá by autizmus následne úplne odstránila. V tomto čase je terapia „symptomatologická“, čo znamená, že jednotlivé terapeutické postupy sa využívajú na nápravu konkrétnych prejavov – pri náprave problémov v správaní detí, učení fungovania v skupine, nácviku sociálnych situácií, sebaobslužných činností, učenie k samostatnosti, režimu dňa, školy a pod. Pri týchto postupoch je nutná komunikácia rodičov s odborníkmi. Terapeutické postupy sú vždy nastavené pre konkrétne dieťa. Po absolvovaní diagnostiky sa následne nastavujú postupy, ktoré dieťaťu vyhovujú a vedú k zlepšovaniu fungovania. Prístup sa nezameriava iba na oslabenia, ale aj na využívanie silných stránok, ktoré dieťa má.

ODPORÚČANIA, ODKAZY A KONTAKTY

Akademické centrum výskumu autizmu: Zameriava sa na výskum, diagnostiku, odborné prednášky, konzultácie a tréningy pre rodičov.

ABA terapia: Terapia založená na poznatkoch vedy skúmajúcej správanie, využíva poznatky a techniky, ktoré boli objavené a potvrdené výskumom pre účely zmeny správania.

TEACCH sa využíva na zlepšenie adaptácie dieťaťa, stanovuje sa individuálny vzdelávací program. Dieťa s autizmom nemá predstavu dňa a sledu jednotlivých činností, preto sa tieto „zviditeľňujú“ tzv. denným plánom

Senzorická integrácia: Je to proces, cez ktorý dokážeme prijímať informácie prostredníctvom našich zmyslov, spracovať ich a používať v každodennom živote. Je dôležitou schopnosťou pre proces učenia. Deti a jednotlivci s poruchou senzorického spracovania nevedia previesť prichádzajúce zmyslové informácie do primeraných reakcií.

Autistické centrum Andreas, n.o. prepája starostlivosť o osoby s autizmom a ich rodiny s viacerými rezortmi.

Centrum nadania CENADA poskytuje informácie a poradenstvo v oblasti intelektového nadania, ktoré sa môže vyskytnúť aj spolu s Aspergerovým syndrómom. Súčasťou je Súkromná základná škola pre žiakov s intelektovým nadaním, Súkromné gymnázium pre žiakov so všeobecným intelektovým nadaním a Súkromné centrum pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie.

Centrum špeciálno-pedagogického poradenstva (CŠPP) poskytujú komplexnú starostlivosť deťom so zdravotným postihnutím, vrátane detí s vývinovými poruchami (teda aj s autizmom).

Ambulancie klinickej psychológie diagnostikujú autizmus.

VÚDPaP: Uskutočňuje výskum v oblasti psychológie a patopsychológie, aplikáciu výskumných poznatkov do praxe, poradenské služby. Štvrťročne vydáva odborný psychologický časopis Psychológia a patopsychológia dieťaťa.

Literatúra:

<https://3lobit.sk/>

<https://andreas.sk/>

<https://autizmus.estranky.sk/>

<https://centrumnadania.sk/>

<https://vudpap.sk/>

<https://vyskum-autizmu.webnode.sk/>

OSTATNÍKOVÁ, D. a kol. 2015. *Máme dieťa s autizmom*. Veda. ISBN 978-80-224-1474-6.

ŠUBA, J. 2016. *Autizmus a poruchy autistického spektra z pohľadu pedopsychiatrie*. *Pediatric pro praxi*, roč. 17, č. 4, s. 144-146. ISSN 1803-5264.

THOROVÁ, K. 2006. *Poruchy autistického spektra*. Portál. ISBN 80-7367-091-7.

